

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-26>

УДК 341.4

О. С. ПЕРЕДЕРІЙ

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

E-mail: perederii@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОФІСУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В УКРАЇНІ

АННОТАЦІЯ. Вступ. У статті з позицій загального теоретичного аналізу висвітлюється особливості правового статусу Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні. Акцентовано увагу на ролі, завданнях та функціях зазначеної інституції в аспекті забезпечення правопорядку в Україні і притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності осіб, що розшукуються Міжнародним кримінальним судом за підозрою у вчиненні воєнних злочинів.

Короткий зміст основних результатів дослідження. На основі аналізу нормативної угоди про статус Офісу Міжнародного кримінального суду наведено і розкрито сутність системи особливостей, які притаманні правовому статусу зазначеної інституції. Зокрема, це особливий режим використання приміщень суду в Україні, специфіка правового режиму використання Офісом коштів суду, активів та іншого майна, особливий порядок використання засобів зв'язку та комунікацій Офісу Міжнародного кримінального суду, звільнення від податків, імпорتنних та експортних зборів. Виокремлено обов'язки, які покладаються на Офіс Міжнародного кримінального суду в Україні (інформування владних інституцій України щодо визначеного персоналу Офісу та членів їх родин, дотримання розпоряджень та вказівок, необхідних для безпеки та захисту працівників офісу, які даються Урядом України, обов'язковість використання приміщень офісу з метою недопущення уникнення осіб від кримінальної відповідальності або відправлення судочинства згідно із актами національного законодавства України, обов'язок не відчужувати майно, придбане або ввезене на умовах, які передбачають неможливість відчужування, оренди, можливості дарування або застосування інших способів відчуження, дотримання внутрішнього законодавства України).

Висновок. Обґрунтовано висновок про те, що специфіка правового статусу Офісу Міжнародного кримінального суду обумовлена складністю виконання завдань Міжнародного кримінального суду в Україні, а також соціальними чинниками, які впливають або потенційно можуть вплинути на діяльність суду. Результативність діяльності Офісу Міжнародного кримінального суду є запорукою повноцінної реалізації правосуб'єктності міжнародного кримінального суду в Україні і створення умов для організації результативного розслідування задля притягнення до кримінальної відповідальності суб'єктів, що підозрюються у вчиненні міжнародних злочинів на території України у період повномасштабного вторгнення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Міжнародний кримінальний суд, Офіс Міжнародного кримінального суду, правовий статус, Україна, Європейський Союз, міжнародна кримінальна відповідальність, міжнародна правосуб'єктність.

Як цитувати: Передерій О. С. Особливості правового статусу офісу міжнародного кримінального суду в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право». 2024. Вип. 38. С. 230-234. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-26>

In cites: O. S. Perederii (2024) Peculiarities of the legal status of the Office of the International Criminal Court in Ukraine. The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law", (38), P. 230-234. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-38-26> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. 21 серпня 2024 року національним парламентом України було ратифіковано Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі - МКС) [1]. Таким чином, Україна стала 125-ю державою-учасницею світового прогресивного руху за покарання для осіб, які є винними у скоєнні воєнних злочинів. Зазначеному передували

тривалі політико-правові дискусії щодо формування належних правових умов для цього.

Проте, необхідність виконання Україною положень ст. 8 Угоди про асоціацію, яка поклала на нашу державу зобов'язання ратифікувати Римський статут і відповідні внесення зміни до Конституції України відкрили можливості для цього [2], [3].

В організаційному плані, ратифікація Україною Римського статуту створило вікно правових можливостей для нашої держави щодо перспективного висунення свого кандидата на посаду судді та прокурора МКС; участі України у процедурах обрання суддів та персоналу зазначеної судової інституції; налагодження повноцінної співпраці з МКС та реалізації процедури притягнення до відповідальності потенційних воєнних злочинців; поглиблення участі України у євроінтеграційних практиках; апробації нових механізмів правового захисту військовослужбовців Збройних Сил України. Разом із цим, успішне функціональне здійснення цих завдань можливе лише за умови існування чіткого механізму співробітництва України і МКС. З цією метою сторони на договірних засадах утворили особливу інституцію – країновий Офіс Міжнародного кримінального суду в Україні (далі – офіс МКС). Подібних інституцій раніше у вітчизняному правовому полі не існувало. У зв'язку з цим, недослідженим залишаються правового статусу офісу МКС. Ця обставина обумовлює актуальність наукового висвітлення особливостей правового статусу зазначеної структури.

Стан наукового дослідження теми. Проблематика адаптації функціонування інститутів міжнародної кримінальної юстиції у правовій системі України у вітчизняній теоретичній юриспруденції сьогодні знаходиться на початкових стадіях наукової розробки. Інформаційним базисом для сформульованих у статті ідей і позицій стали положення нормативних актів про Міжнародний кримінальний суд, окремі наукові позиції таких вчених як В. Лисик, О. Фрицький, О. Городецький, Н. Шукліна. Разом із тим, наукове дослідження аспектів функціонування представництва Міжнародного кримінального суду в Україні лише започатковується.

Метою дослідження є визначення особливостей правового статусу Офісу МКС в Україні.

Основні результати дослідження. Категорія «правовий статус» є відомою і широко вживаною у наці. Її зміст охоплює певні елементи, які доповнюють один інший і формують цілісну структуру [4, с. 191]. Щодо структури, то узагальнюючи наведені вище судження, логічним буде заключити, що головним елементом в структурі правового статусу будь-якого суб'єкта права є компетенція, яка охоплює права і обов'язки, а також предмет відання, що визначає саме призначення існування інституції та її функції. Зауважимо, що подібні офіси існують у багатьох державах. Здебіль-

шого такими державами є ті, які пережили збройний конфлікт і діяння його учасників підпадають під юрисдикції МКС (Демократична Республіка Конго, Уганда, Центральноафриканська Республіка, Кот-д'Івуар, Грузія, Малі). При цьому основною метою їх функціонування є реалізація мандату суду та його відповідної діяльності у цих країнах [5]. Також офіси МКС сприяють формуванню взаємодії з інституціями громадянського суспільства, активізації інформаційної і просвітницької роботи на всіх рівнях соціального життя.

Зауважимо, що практика створення представництв міжнародних інституцій публічного права у державах є поширеною і традиційною. Відкриття (заснування) представництва на національному рівні дозволяє підвищити рівень ефективності

внутрішнього організаційного механізму функціонування, який характерний для міжнародних організацій як інституту незалежно від її юридичної природи. Саме внутрішній організаційний механізм, як зазначає В. Лисик, є «двигуном», за допомогою котрого реалізуються потенційні можливості міжнародної організації, закладені в її установчому акті [6, с. 78].

Основним документом, який регламентує правовий статус Офісу МКС є Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні, яка набула чинності 23.03.2023 р. [7]. Зазначений документ визначив специфіку правового становища Офісу МКС як інституції, яка призначена для організації ефективної діяльності МКС на території України, своєчасної реакції на виклики, які можуть бути предметом судового розгляду МКС. Відповідно, особливості правового статусу Офісу МКС розкриємо через аналіз системи базових правовстановлюючих засад його функціонування.

Так, Офіс МКС на території України повноважний здійснювати свою діяльність від імені МКС. Через Офіс МКС суд реалізує свою міжнародну правосуб'єктність. Зазначена властивість є запорукою реалізації судом своєї компетенції та досягнення кінцевих цілей діяльності. Окрім цього, міжнародна правосуб'єктність МКС дозволяє суду укладати контракти, проводити операції з рухомим та нерухомим майном, брати участь у судових провадженнях. Працівники Офісу МКС, учасники процесу (свідки, потерпілі) та інші особи, яким необхідно знаходитись у межах території України, мають право на використання привілеїв, імунітетів та пільг, які визначено у ст. 15-

23 Угоди про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду від 10.09.2002 р. включаючи свободу фінансових активів [8].

Однією із головних особливостей правового статусу Офісу МКС є особливий режим використання приміщень суду в Україні. Так, приміщення суду в Україні є недоторканими і підлягають особливому контролю з боку суду. Суд не може бути позбавлений права або обмежений у праві використання усього майнового комплексу, а бо його складових без його чіткої попередньої згоди. Уповноважені органи України позбавлені права безперешкодно входити у приміщення і будови Суду в Україні у порядку реалізації владної компетенції. Для цього необхідні попередня згода на прохання Голови країнового Офісу чи уповноваженого члена персоналу Офісу. Більш того, реалізація процесуальних рішень, рішень суду включаючи арешт майна, не можуть бути здійснені на території майнового комплексу Суду в Україні, окрім на умовах, які можуть визначатися в окремому порядку Головою країнового Офісу.

На випадок виникнення непередбачуваної ситуації, реакція на яку вимагає оперативних дій, передбачається, що очільник країнового Офісу може дати відповідну згоду. Також він може призначити члена персоналу Офісу, який буде уповноважено видавати дозвіл на вхід до приміщень Суду у разі, коли це обумовлено доцільністю виконання компетентними органами України покладених на них обов'язків.

Офісу МКС в Україні заборонено розміщувати прапор, емблему та розпізнавальні знаки на території своїх приміщень, засобах пересування, які можуть використовуються для виконання передбачених законом обов'язків.

Другою важливою особливістю правового статусу Офісу МКС є специфіка правового режиму використання Офісом коштів суду, активів та іншого майна. Так, фінансові активи, фондове майно, інший майновий потенціал Суду користується правовим захистом і не підлягають обшуку, вилученню, конфіскації, реквізиції, експропріації тощо. Також вони не можуть бути об'єктом втручання у порядку юрисдикційних дій адміністративних чи судових органів. Більш того, не підлягає правовим обмеженням режим вільного використання грошових коштів та фінансових активів МКС. Заборонено також здійснювати дії у межах контролю за використанням МКС коштів, активів та майна. Архівний фонд МКС, уся накопичена документація у будь-якій формі,

інформаційні матеріали, які перебували в управлінні МКС мають статус недоторканих.

Третьою характерною рисою правового статусу Офісу МКС є особливий порядок використання засобів зв'язку та комунікацій. Офіційне листування та документи Суду не підлягають цензурі. Офіс МКС уповноважений використовувати необхідні засоби комунікації, в тому числі у цифровій формі. Такі ресурси є недоторканими. Також МКС має правову можливість користуватися ресурсами радіо, телекомунікаційних пристроїв, використовувати частоти у відповідності до національного законодавства України. Україна, у разі можливості, може виділяти офісу МКС певний обсяг частот, які необхідні суду для виконання власних функцій.

Четвертою важливою особливістю правового статусу Офісу МКС є звільнення від податків, імпорتنних та експортних зборів. Зокрема, в межах своєї офіційної діяльності, МКС, його активи, доходи та інше майно не підлягає оподаткуванню і не підпадає під податкову юрисдикцію як центральних, так і місцевих органів державної влади. Офіс МКС звільняється від прямих і непрямих податків у разі придбання товарів і послуг, які потрібні для його ефективного функціонування на території України. Також, Офіс МКС звільняється від усіх обмежень на імпортно-експортні операції щодо товарів, які ввозяться або вивозяться МКС з метою застосування в Україні.

На Офіс МКС покладено також певні обов'язки. Зокрема, Офіс МКС бере на себе зобов'язання щодо здійснення інформування органів влади з кадрових питань формування персоналу Офісу МКС, аспектів його переміщення. Персонал Офісу МКС зобов'язаний виконувати розпорядження та вказівки, необхідні для забезпечення особистої безпеки, фізичного захисту, які формулюються органами влади України. Офіс МКС не може допускати використання ввірених приміщень задля ймовірного уникнення суб'єктами кримінальної відповідальності, здійснення належного правосуддя відповідно до законодавства України. Офіс МКС зобов'язаний не відчужувати майно, придбане або ввезене на умовах, що передбачають неможливість відчуження.

Висновки. Отже, Офіс МКС в Україні є важливою інституцією, функціонування якої буде сприяти роботі МКС на території України у найближчій історичній перспективі.

Правовий статус зазначеної установи має специфіку, яка враховує складність виконання завдань МКС в Україні, а також соціальні чинники, які впливають або потенційно

можуть вплинути на діяльність МКС. Результативність діяльності Офісу МКС є запорукою повноцінної реалізації правосуб'єктності МКС в Україні і створення умов для здійснен-

ня результативного розслідування та застосування заходів відповідальності щодо осіб, як вчинили міжнародні злочини в період агресії проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 21.08.2024 р. *Офіційний вісник України*. 2024. № 80 ст. 4665
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014 р. № 40. Ст. 2021
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532
4. Фрицький О. Ф., Городецький О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: *підручник*. Київ. Наукова думка. 2000. 732 с.
5. Створення офісу МКС в Україні – новий рівень співпраці України та МКС. *Експертний центр з прав людини*. URL: <https://ecpl.com.ua/news/stvorennia-ofisu-mks-v-ukraini-novyy-riven-spivpratsi-ukrainy-ta-mks/> (дата звернення: 25.10.2024)
6. Лисик В.М. Правовий Статус Міжнародного комітету Червоного Хреста у міжнародному праві: *монографія*. Одеса: Фенікс, 2012. 208 с
7. Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні від 23.03.2023 р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 40. ст. 2204
8. Про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду: угода від 10.09.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 12. ст. 342.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2024

Стаття рекомендована до друку 27.11.2024

O.S. PEREDERII

PhD (Law), associate professor,

Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines

E-mail: perederii@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4898-876X>

V.N. Karazin Kharkov National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

PECULIARITIES OF THE LEGAL STATUS OF THE OFFICE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT IN UKRAINE

ANNOTATION. Introduction. The article highlights the peculiarities of the legal status of the Office of the International Criminal Court in Ukraine from the standpoint of general theoretical analysis. Attention is focused on the role, tasks and functions of the mentioned institution in the aspect of ensuring law and order in Ukraine and bringing to international criminal responsibility persons wanted by the International Criminal Court on suspicion of committing war crimes.

Summary of the main results of the study. Based on the analysis of the normative agreement on the status of the Office of the International Criminal Court, the essence of the system of features inherent in the legal status of the specified institution is given and revealed. In particular, this is a special regime for the use of court premises in Ukraine, the specifics of the legal regime for the use of court funds, assets and other property by the Office, a special procedure for the use of means of communication and communications of the Office of the International Criminal Court, exemption from taxes, import and export duties. The responsibilities assigned to the Office of the International Criminal Court in Ukraine are highlighted (informing the authorities of Ukraine about the appointment of the staff of the Office and their family members, compliance with the orders and instructions necessary for the safety and protection of the employees of the office given by the Government of Ukraine, the obligation to use office premises with the aim of avoiding criminal liability by persons or carrying out due justice in accordance with the legislation of Ukraine, the obligation not to alienate property purchased or imported on conditions according to which they cannot be sold, leased, gifted or otherwise alienated, compliance with internal legislation of Ukraine).

Conclusion. The conclusion that the specificity of the legal status of the Office of the International Criminal Court is determined by the complexity of the tasks of the International Criminal Court in Ukraine, as well as social factors that influence or potentially influence the court's activities, is substantiated. The effectiveness of the Office of the International Criminal Court is a guarantee of the full realization of the legal personality of the International Crimi-

nal Court in Ukraine and the creation of conditions for ensuring effective investigation and prosecution of persons guilty of international crimes during the aggression against Ukraine.

KEY WORDS: *International Criminal Court, Office of the International Criminal Court, legal status, Ukraine, European Union, international criminal responsibility, international legal personality.*

REFERENCES

1. On the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and its amendments: Law of Ukraine dated August 21, 2024. Official Gazette of Ukraine. 2024. No. 80 of Art. 4665 (in Ukrainian).
2. On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand: Law of Ukraine dated 16.09.2014 No. 1678-VII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2014 No. 40. Art. 2021 (in Ukrainian).
3. On amendments to the Constitution of Ukraine (regarding justice): Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1401-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2016. No. 28. Art. 532 (in Ukrainian).
4. Fritskyi O.F., Horodetskyi O.V., Shuklina N.G. Constitutional law of Ukraine: textbook. Kyiv. Scientific opinion. 2000. 732 p. (in Ukrainian).
5. Creation of the ISS office in Ukraine is a new level of cooperation between Ukraine and the ISS. Expert center on human rights. URL: <https://ecpl.com.ua/news/stvorennia-ofisu-mks-v-ukraini-novyv-riven-spivpratsi-ukrainy-ta-mks/> (last accessed: 10.25.2024) (in Ukrainian).
6. Lysyk V.M. Legal Status of the International Committee of the Red Cross in international law: monograph. Odesa: Phoenix, 2012. 208 p (in Ukrainian).
7. Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the International Criminal Court on the establishment of the Office of the International Criminal Court in Ukraine dated March 23, 2023. Official Gazette of Ukraine. 2023. No. 40. Art. 2204 (in Ukrainian).
8. On the privileges and immunities of the International Criminal Court: agreement dated September 10, 2002. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2008. No. 12. Art. 342 (in Ukrainian).

The article was received by the editors 20.10.2024

The article is recommended for printing 27.11.2024